

PHILOLOGIA APERTA *

Основанията да честваме някого публично и следователно да разпознаваме в него значима фигура в културния ни живот могат да бъдат различни, но като че ли в тази роля рядко влиза ученият хуманитарист. Ако това все пак се случи, най-често наследените ни рефлексии поставят в светлината на прожектора историци или българисти, т. е. специалисти, чието научно поприще се усеща като пряко или косвено свързано с поддържането на някаква обща идентичност. В случая с професор Богдан Богданов не е така.

Признавам, че легитимирането на личността му в публичното пространство едва ли се дължи изключително на тясната му специалност, но аз не бих могла да говоря за него по друг начин, освен като за класически филолог и професор по старогръцка литература и култура. Ако си е спечелил известност като културолог, това се дължи и на избора му да тръгне оттам, където се заражда европейската култура и самата идея за култура.

Наистина, трудно е да се обхванат с няколко думи измеренията на разностранните му научни и обществени изяви, както и на начините, по които те рефлектират върху правеното от други. Лесно можем да доловим как идеите му, езикът му са проникнали в десетки и десетки чужди текстове, дори когато не го цитират пряко. Спомняме си препълнените зали на публичните му лекции преди години, опровергаващи чувството ни за балканска инертност и незаинтересованост от надхвърлящото рамките на прагматичното. Изобщо в лицето на Богдан Богданов имаме утешителен пример за това, че е възможно българският интелектуалец да бъде забележим, да бъде слушан, да респектира. От друга страна, може да се настоява, че в общокултурен план по-ценно е направеното от него като преводач и коментатор на диалозите на Платон и на други класически текстове, като автор, инициатор и редактор на десетки книги, разширяващи регистъра на общуването ни със световната културна памет.

Вече десетилетия с текстовете си Богдан Богданов налага стандарти за рецепцията на античната литература и култура у нас. Всяко занимание с културното наследство на античността тук съдържа известен елемент на популяризиране и въвеждане на аудиторията в една изследователска територия, която другаде е била прекрачвана от мнозина, да не говорим, че това наследство е втъкано в живата плът на европейската културна традиция. Колкото и да преоткриваме следите на древната средиземноморска цивилизация в по-далечното и по-близко минало на нашите земи, неизменно се изправяме пред неутешителния факт, че в продължение на векове в тези следи са стъпвали малцина, че в плана на духовното усвояване античността се е преселила другаде - на запад, на север и дори отвъд океана, но не и тук.

Когато четем статиите и преводите на първите ни професори по класическа филология от началото на века, усещаме просветителския патос и желанието със замах да се привнесе в тукашния духовен хоризонт съзнанието за онази неразкъсваема връзка на европейската култура с античните ѝ корени. В много от

---

* Текст, по повод 60-годишния юбилей на Богдан Богданов, публикуван във в. Култура, бр. 47, 1.12..2000 г.

по-ранните текстове и издателски инициативи на Богдан Богданов този жест е все така доловим, но и много различен. Самочувствието от стъпването върху една вече изградена научна традиция и от задълбочеността на собствените изследователски усилия се отлага в спокойни и солидно подкрепени с научен апарат текстове, които представят по един съвременен и компетентен начин на своята аудитория античната култура.

Изследователският диапазон на Богданов е много широк и, тръгвайки, разбира се, от Омир, статиите и студиите му обхващат автори от всички епохи на старогръцката култура, както от старогръцката, така и от римската, и от новата западноевропейска литература; поезия и проза, митология, религия, културна и социална история. Темата на дисертацията му "Двучастните трагедии на Еврипид и въпросът за описанието на миогледната проблематика на атическата трагедия" издава научно самочувствие в насочването към един от най-интригуващите и дискутирани жанрове на старогръцката литература. Авторът ни приобщава към отдалечения свят на древността без апломб и приповдигнатост, настоятелно очертавайки кадъра на неговата културна специфика и търсейки възможността да срещне съвременния читател с античните творби именно през него, а не през призмата на някаква неопределена извънсторическа генералност. Това е едно много начетено, много компетентно писане върху произведения, около които са натрупани грамади от аналитични прочити и фактологични проучвания. Богдан Богданов ги преброява с огромно трудолюбие и хладнокръвна увереност.

Читателят на "От Омир до Еврипид", "Омировият епос", "Литературата на елинизма" почти би могъл да въздъхне с облекчение, че някой е свършил цялата работа вместо него, и да си спести продължителното лутане по библиотечните лавици, ако собствената му леност отстъпи пред любопитството, което изобилните библиографски препратки провокират. Но книгите на Богданов, дори когато са озаглавени "История на старогръцката култура" или "Старогръцката литература", отказват да се държат като удобния учебник, в който проблематизирането отстъпва пред систематизирането на информация. Те отразяват стремежа на своя автор да прехвърли мост от теоретизирането към изпробването на зададените от него интерпретативни модели, от полето на културноисторическото изследване към литературния анализ, от една детайлна, "александрийска" ученост към по-далечния хоризонт на обобщаващите твърдения и не на последно място - от дистанцирания научен подход към по-непосредствените читателски реакции. Амбицията на Богдан Богданов да разчита античните свидетелства адекватно, без патоса на преклонението пред "вечните образци" и без позитивистичния устрем на миналия век, го отвежда към фундаментални проблеми на знанията и интуициите ни за същността на литературното. Старогръцката литература се оказва не просто набор от текстове, но и динамичен механизъм за свързване на преживяваната цялост на действителността, който отваря конкретния текст към неговия откъслечен контекст, към ритуалната структура на празника, към трансцендирането на човешкото битие. С питането за особеното функциониране на тези текстове в една специфична културна среда, за упоритото им преплитане с митологичното преосмисляне и преформиране на актуалността, за реторическата им обремененост, почти непосилна за днешните ни възможности за възприемане, за властта на жанра

и потискането на субективния глас, с всичко това изследователят се докосва до ключови черти на античната словесност.

От страниците на книгите си или от университетската катедра професор Богданов неизменно заявява пристрастност към сложното осмисляне на културата в диалектичната споеност на противоположни тенденции, към изграждането на класификации, които ни помагат да се ориентираме в морето на фрагментарните факти, без да ни налагат едноизмерен, негъвкав подход. Особено ценно в интерпретациите на Богдан Богданов е, струва ми се, онова неизменно усъмняване в собствените построения и аргументи, откровеното представяне на постигнатите резултати като неокончателни или оспорими, без да се прикрива тяхната дискуссионност зад основателното ерудитско самочувствие. Тези интерпретации имат смелостта да се самонаблюдават и да проблематизират не само предмета си, но и самите себе си в питането за границите на научните методи и хипотези, на аналитичния ни и терминологичен апарат, сновящ из живото пулсиране на словесното битие между високата колективна норма на устно и ритуално действие и възприемане и частното, интимно усамотяване с книгата. В своите предговори и заключения авторът често заема такава метапозиция и не се страхува да си задава въпроса дали научното изследване може сигурно да се удържа в пределите на своята научност и доколко ни помага чрез разбирането на литературата "да се сдобием с действителност".

Въобще като широкомащабен хуманитарист Богдан Богданов не остава при един чисто филологически проект, а се стреми да свързва нивата на литературно-историческото и културологичното изследване, при това съотнасяйки ги към съвременността и потребността ни да преживяваме собствения си живот не само като личен, но и като общочовешки, културен опит.

Всеки класически филолог рано или късно се чувства изкушен и дори принуден да навлиза в безкрайните територии на парафилологическото, на преминаващото далеч отвъд собствените ѝ граници културно излъчване на античността, да се пита в какви по-явни и по-скрити форми се реализира то и защо като че ли всяка европейска епоха се чувства някак несамодостатъчна, отказва да възприема себе си като самостоятелна реалност и се самоосмисля като част от една традиция, сякаш по-ценна от всяка тукашна и сегашна действителност. Особеното в погледа на Богдан Богданов е, че той държи на съзнанието за тази културна памет, в която и ние по някакъв начин сме включени, държи на познаването на нейните повече или по-малко рефлексивни или митологизиращи античността форми, но не желае да остава при голото регистриране на реални, а търси белезите на едно по-дълбоко проникване и преживяване на културната традиция като живо и немеханично присъствие (или смътен усет за отсъствие) в привидно трудно подредимата суматоха на всяко актуално живеене. Така и като класически филолог, и въобще като хуманитарист и публицист, той съумява да съгражда връзки между разбягващите се гледни точки на отделните области и, стъпвайки на стабилната основа на специализираното знание, да се вглежда с наблюдателност и проникновеност в проблемите на съвременността.

Навярно за мнозина присъствието на Богдан Богданов в нашия културен живот е емблематично именно за способността и призиванието на интелектуалеца не само да тежи на мястото си в своята научна област, но и да надскача нейните

граница и да проявява чувствителност към предизвикателствата на актуалните проблеми. Но този обществен ангажимент не прекрива мярката на отговорността и компетентността по посока на една вездесеща и натраплива публичност. Той се проявява по-скоро като отвореност и комуникативност в настойчивия опит за изграждане на едно по-широко диалогично пространство, в което хуманитарното знание се стреми да се изплъзне от естествената си склонност към известен нарцисизъм и академично самозатваряне - в колегиума, в кабинета, между кориците на книгите. Не е лесно, особено в българската среда, да търсиш езика, на който отделните дисциплини заговарят помежду си, нито да се бориш за мобилизирането на онези ресурси, които хуманитаристиката би трябвало да има, за да бъде фактор в битието ни на граждани и културни хора. Житейският път на Богдан Богданов е и неуморен опит да се разширяват границите на съществуването в науката, така че то да не се изживява било като качено на недосегаемия си пиедестал, било като изтикано в периферията на социалното. За съблюдаването на мяра и стил в този опит, смее да предположа, своя дял има и формираната в дългите години субтилна филологическа работа вътрешна етична и мисловна самодисциплина.

За свързаните с живота на катедрата по класическа филология в Софийския университет тази самодисциплина има измерения, може би не толкова забележими "отвън". Широкият спектър от научни занимания и интереси на професор Богданов несъмнено придава на неговото преподаване по старогръцка литература и култура една безкрайно ценна широта и многоплановост, без обаче да измества фокуса на прецизния научен анализ и добросъвестната филологическа акрибия.

Впечатляваща е упоритостта, с която той не се уморява да настоява за високи стандарти на научно дирене и университетско образование. Впечатляваща е и щедростта, с която насърчава работата на другите - студенти или колеги - с внимание и критичност, с винаги компетентно мнение, с идеи, с грижа не толкова за формалното вметване на учебния процес в някакви институционални рамки, колкото за това да се работи интензивно и преди всичко и най-вече да се чете.

Богдан Богданов никога не е бил комформист, не е правил компромиси с някаква конюнктура, държал е да бъде себе си. Малко е да се каже, че академичният му хабитус вдъхва респект. В него обаче се оглежда и онова почтително отношение и респект, които той самият питае към академичните традиции, към делото на предшествениците си и въобще към университетската общност и идея.

Във всичко това се отразява и дисциплиниращото съзнание за принадлежност към една многовековна и солидна научна традиция, и непресъхващото вълнение за това, как античните текстове се вписват в днешното ни битие на съвременни хора. Как ги ползваме, какво правим с тях? Дали крепим със страхопочитание тази канонизирана и осветена от древността си традиция, или съумяваме да градим едно по-сложно, по-динамично и продуктивно общуване с нея? Ако да съществуваме като културни личности означава да съществуваме исторически, какви са параметрите на тази историческа континуалност? Със своята научна и преподавателска позиция професор Богдан Богданов се стреми да поддържа будна чувствителност ни за тези въпроси. Защото, според мярката на неговото разбиране за смисъла на това, което правим, за да съществува в нас

philologia perennis и ние в нея, научаването, разпознаването и възпроизвеждането е колкото абсолютно необходимо, толкова и недостатъчно.

Виолета Герджикова